

עיונים פרשת נשא עפ"י הרמב"ם

מרכז מורשת הרמב"ם רח' התנאים 6 טבריה, משרדי המרכז רח' ציפורי 2 טבריה טלפקס 04-6790632
info@harambam.org.il, העזרת והארות

לעילוי נשמתה של הצדקת אסתר בת רחמה ז"ל

נזירות - קדושה או חטא? הרב לירן עוקשי

"רבי אלעזר אומר: נקרא קדוש, שנאמר 'קדש' יהיה גדל פרע שער ראשו¹. ומה זה שלא ציער עצמו אלא מדבר אחד נקרא קדוש, המצער עצמו מכל דבר - על אחת כמה וכמה!"

ר' אלעזר רואה בנזיר אדם קדוש כיוון שהתנזר מהיין. ולמד מכך שמי שמתנזר באופן עקבי מכל הנאות העולם נחשב לקדוש עליון.

חז"ל מציבים שתי דעות קוטביות בנוגע לפרישות מהעולם הזה. כמו מי הכריע הרמב"ם, המחנך הגדול של כלל ישראל?

נוכל ללמוד מההלכה שלהלן²:

"שמה יאמר אדם: הואיל והתאווה והכבוד וכיוצא בהן דרך רעה הן ומוציאין את האדם מן העולם, אפרוש מהן ביותר ואתרחק לצד האחרון. עד שלא יאכל בשר ולא ישתה יין ולא ישא אשה ולא ישב בדירה נאה ולא ילבש מלבוש נאה אלא השק והצמר הקשה וכיוצא בהן כגון כומרי אדום - גם זה דרך רעה היא ואסור לילך בה. **המהלך בדרך זו נקרא חוטא**, הרי הוא אומר בנזיר 'וכפר עליו מאשר חטא על הנפש', אמרו חכמים: ומה אם נזיר שלא פירש אלא מן היין צריך כפרה, המונע עצמו מכל דבר ודבר על אחת כמה וכמה, לפיכך צוו חכמים **שלא ימנע אדם עצמו אלא מדברים שמנעה התורה בלבד**,

בדתות רבות אנו מוצאים שהיו אנשים שמרוב דבקותם בדתם פרשו מענייני העולם ועסקו רק בעבודת אלוהיהם. הם נקראו 'נזירים'. היחס אליהם היה יחס של כבוד ושל הערצה. הם היו מודל לכל בני הדת למה האדם צריך לשאוף להגיע.

מהו יחסה של היהדות לאנשים כאלו? האם גם היהדות מעודדת את האדם לפרוש מן החיים ולהתבודד בענייני עבודת הבורא?

נוכל ללמוד על כך מהיחס של התורה לנזיר המופיע בפרשתנו. חז"ל דנו בנוגע לאדם המקבל על עצמו נזירות ונמנע משתיית יין ומתספורת של שער ראשו. וכך הגמרא³ אומרת:

"דתניא: רבי אלעזר הקפר ברבי אומר: מה תלמוד לומר 'וכפר עליו מאשר חטא על הנפש'¹, וכי באיזה נפש חטא זה? אלא שציער עצמו מן היין. והלא דברים קל וחומר: ומה זה שלא ציער עצמו אלא מן היין נקרא חוטא, המצער עצמו מכל דבר ודבר - על אחת כמה וכמה!"

ר' אלעזר הקפר רואה בנזיר אדם חוטא הצריך להביא קרבן שיכפר עליו. מהו החטא שעליו צריך לכפר? הנזירות בעצמה! התנזרותו של האדם מיין גורמת לו צער, וזהו דבר שהקב"ה אינו חפץ בו.

לעומת זאת דעתו של ר' אלעזר היא:

3. במדבר ו, ה.

1. תלמוד בבלי תענית יא, א.

2. במדבר ו, יא.

אפשר ליישב את הדבר בנקודת המוצא של האדם המקבל נזירות. ההבדל הוא אם הנזיר רואה בהתנזרותו מהעולם תיקון זמני או שהוא רואה בכך דרך חיים. הרמב"ם לימד אותנו על ההליכה בדרך האמצע, וכתב⁴:

"הדרך הישרה היא מדה בינונית שבכל דעה ודעה מכל דעות שיש לאדם, והיא הדעה שהיא רחוקה משני הקצוות ריחוק שווה ואינה קרובה לא לזו ולא לזו. ולפיכך צוו חכמים הראשונים שיהא אדם שם דעותיו תמיד ומשער אותן ומכוון אותן בדרך האמצעית כדי שיהא שלם. כיצד? לא יהיה בעל חמה נוח לכעוס ולא כמת שאינו מרגיש אלא בינוני".

ואולם מי שנוטה לאחת מן המידות צריך ללכת לקצה השני כדי לאזן את הנטייה ולחזור למידת האמצע. אדם אף יכול לזרז את עצמו להתרחק ממידה מקולקלת על ידי קבלת נדה. הרמב"ם⁵ מביא לכך דוגמה:

"מי שנדר נדרים כדי לכוון דעותיו ולתקן מעשיו - הרי זה נאה ומשובח. כיצד? כגון מי שהיה זולל ואסר עליו הבשר שנה או שתים, או מי שהיה שוגה בין ואסר היין על עצמו זמן מרובה, או שאסר השכרות לעולם, וכן מי שהיה רודף שלמונים ונבהל להון ואסר על עצמו המתנות או הניית אנשי מדינה זו, וכן מי שהיה מתגאה ביופיו ונדר בנזיר וכיוצא בנדירים אלו. כולן דרך עבודה לשם הם ובנדרים אלו וכיוצא בהן אמרו חכמים: סיג לפרישות - נדרים".

הרמב"ם מביא לדוגמה אדם שנוטה אחרי היין או אחרי בשר. לאדם כזה מותר ואף יהיה זה דבר משובח ומעולה שיתנזר מהיין או מהבשר לתקופה מסוימת. לא מפני שהבשר כשלעצמו אסור, אלא בגלל נטייתו המופרזת אליו. זו נזירות שהיא חלק מעבודת ה'. ואולם נזירות שהיא קבועה, שהיא חלק מתפיסת עולם דתית, אסורה בתכלית האיסור. התורה אינה רואה בהתנתקות מהחיים אידיאל. זו לא הדרך שה' רוצה שנעבוד אותו אלא זו תפיסה נוצרית. ואולם כשיש צורך זמני לתיקון המידות - הדבר רצוי ומשובח, ונעשה 'דרך עבודה לשם'.

חלום

ולא יהא אוסר עצמו בנדרים ובשבועות על דברים המותרים. כך אמרו חכמים: לא דיין מה שאסרה תורה אלא שאתה אוסר עליך דברים אחרים. ובכלל הזה אלו שמתעניין תמיד אינן בדרך טובה, ואסרו חכמים שיהא אדם מסגף עצמו בתענית. ועל כל הדברים האלו וכיוצא בהן צוה שלמה ואמר 'אל תהי צדיק הרבה ואל תתחכם יותר למה תְּשׁוּמִים'.

לפעמים ייתכן שהאדם מרוב צדיקות ורצון להתרחק ממידות רעות, יעשה בדיוק ההיפך מרצון ה'. האדם יכול לראות בהתרחקות מכל דבר שעלול לגרום לו לחטאים ולתאוות אידיאל. ולכן הוא יתרחק מאכילת בשר ומשתיית יין, הוא יתרחק מקשר עם נשים, וילבש בגדי שק אשר יגרמו לו לשבור את גאוותו. ובאמת, הרמב"ם כותב, כך אנשי הדת הנוצרית עושים.

הרמב"ם יוצא נגד תפיסה זו בחריפות ומכנה את העושה כן בשם 'חוטא'. זו לא הדרך של התורה. התורה אינה רוצה לנתק את האדם מחיי העולם הזה. התורה היא זו הקובעת לאדם ממה להתרחק, ודברים שהתורה לא אסרה, האדם אינו צריך להתרחק מהם, אלא להשתמש בהם לעבודת ה'.

לעומת דבריו הנחרצים של הרמב"ם שהבאנו, מצינו שכתב הלכה נוספת העומדת בסתירה לדבריו אלו. וכך הרמב"ם⁶ כותב:

"האומר הריני נזיר אם אעשה כך וכך או אם לא אעשה וכיוצא בזה - הרי זה רשע, ונזירות כזו מנדרי רשעים היא. אבל הנודר לה' דרך קדושה - הרי זה נאה ומשובח. ועל זה נאמר 'נזר אלהיו על ראשו קדוש הוא לה', ושקלו הכתוב בנביא שנאמר 'ואקים מבניכם לנביאים ומבחורכם לנזירים'".

הרמב"ם משבח את מי שמקבל נזירות אם הנזירות היא לה' דרך קדושה. הוא גם מביא פסוק מתוך פסוקים המתארים את העתיד הנפלא שיהיה לעם ישראל, שכתוב בו שבחורי ישראל יהיו נזירים. מכאן יוצא שהרמב"ם רואה בנזירות ובפרישות מעלה גדולה ומשבח זאת. אם כן, איך דבריו אלו, המשבחים את הנזיר ורואים בו דגם עתידי של עובד ה', מתיישבים עם דבריו על הנזיר כחוטא?

4. הלכות דעות ג, א.
5. הלכות נזירות ז, יד.
6. הלכות דעות א, ד.
7. הלכות נדרים יג, כג.